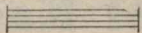


Jöjj, Testvér! Vezess jobb utunkra,  
 Taníts, ahogy te lépsz, ugy lépnem,  
 Felénk nyulik most Isten ujja  
 Minden szegény s munkás kezében.  
 Aki magyar s csuf sorsban szenved,  
 Mind rád tekint s reménykedik,  
 Feltürt térdednél átölelek:  
 Emelj föl hősi szivedig!

Bodor Aladár.



## Társadalmunk és a szociális érzés nevelése

Ne ijedjünk meg a szótól: szociális, mert ennek magyar jelentése társadalmi. Mégis más értelmet kapott aszerint, hogy kik és milyen értelmezésben igyekeztek a maguk javára hasznosítani. A magyar jelentés sem teljesen fedti azonban a fogalmat s tartozunk annak bejelentésével, hogy a „szociális” tágabb értelmű a magyar „társadalmi” kifejezésnél.

A társadalmi jelenségek első vizsgálójának Saint Simont (1820) kell tekintenünk, bár a szociológiának, mint tudomány-nak igazi megalapítója nem ő volt, hanem Aug. Comte (1798—1857.). Tőle származik az az alapgondolat, hogy a társadalom olyan, mint az élő organizmus, mint például az emberi test, sejtekből áll, amelyek mind összefüggnek egymással s élnek. Rousseau-val ellentétben Comte nem az egyének önkéntes társulásának tekinti a társadalmat, hanem szerves egészenek, amely alá van vetve a fejlődés törvényeinek, amelyeket tehát nem lehet önkényes beavatkozással megváltoztatni. Ez a gondolat vált azután uralkodóvá a szociológiában.

A társadalomnak ez új felfogása természetesen óriási hatással volt nemcsak a tudományra, hanem a politikára, a világnézetre s ezzel kapcsolatban a pedagógiára is.

Már Saint-Simont is gazdasági kérdések készítették arra, hogy társadalmi kérdésekkel foglalkozzék. Még szorosabban fűzte össze e kettőt K. Marx (Das Kapital), aki főművében a szocializmus alapelveit fejtette ki. A szocializmus propagandája felnyitotta az emberiség szemét is, erre, az emberek kezdték a dolgokat szociális szemmel nézni, vagyis a jelenségeket a társadalom szempontjából vizsgálták.

Nálunk, a pedagógiában a szociális eszmék két irányban hatottak: a gyakorlat és a pedagógiai elmélet terén. Előbbinek

eredménye bizonyos szociálpedagógiai intézmények (gyermekmenhelyek, napközi otthonok, szünidei gyermektelepek, könyvtárak, szabad egyetemek, stb.) alapítása lett. Hatása azonban nem volt egyetemes és átütő. Így a szocialisták egyenesen azt követelték, hogy Marx történelmi materializmusát vigyék be az iskolába, annak történelem-tanításába, de a többi tárgyba is vonuljon be a szocialista felfogás, világnézet. A szocialisták végletekbe esnek s azt tanítják, hogy a közösség az élet súlypontja, mert az összeség a valóság s az egyén mellékes, csupán a társadalom terméke. (Hogy a politika mai alakulásában valóban egyre kevesebb szerep jut az egyénnek s mindegyre nagyobb jelentőségre jut a tömeg, ez tagadhatatlan.) De ezzel még mindig nem szűnik meg az egyén szerepe. Mennyivel helyesebben látja a dolgokat C. H. Becker, aki ezt írja: „Bár az egyén és közösség problémája oly régi, mint maga az emberiség, mégis egészen új aktualitást kap a tömeg mai döntő problémájával szemben, az emberi életnek, az emberi üzemeknek a tömegszerűségével szemben. A művelődési folyamat számára az eddigi műveltség alapjainak és tartalmának összeomlásában való új tájékozódás mellett a tömeg tagozódása és alakítása a tulajdonképeni legfőbb probléma.”

Ne tévesszük össze azonban a fogalmakat. Az egyénnel nem a társadalom áll szemben, hanem a tömeg. A tömegre pedig a tömegpszichológia törvényei érvényesek. Mert a tömeg nem társadalom. A társadalom is egyénekből áll, a tömeg is. De a társadalom állandó közösség, míg a tömeg alkalmi. A társadalomnak közös érdekei, érzelmei, hagyományai vannak, ezek fűzik össze az őt alkotó egyéneket. Ezzel szemben a tömeg hangulata változó és nem állandó.

De minden szellemi alkotás is egyéni s a közösség csak a nagy egyéniségeknek, a vezetőknek a követője. (Ezért oly végtelenül fontos a vezető egyénisége!)

Hogy a zürzavarban tisztán lássunk, meg kell jegyeznünk, hogy a szociálpedagógia szónak ma éppen négyféle értelmezése van: 1. szociálpedagógia, 2. a társadalom pedagógiai tevékenysége, 3. az a pedagógia, mely a nevelést mint társadalmi funkciót tekinti (szociológiai pedagógia) és végül 4. a szocialista párt pedagógiája, melyhez újabban a kommunista-pedagógia csatlakozott.

Mind a négyféle értelmezés meg egyezik abban, hogy valamennyi a nevelés és társadalmi viszonyából indul ki, mégis mekkora a különbség közöttük.

Mindegyik egyoldalú, mert az olyan pedagógiai elmélet, mely akár csak az egyén, akár csak a társadalom szempontjából vizsgálja a kultúra, illetve a nevelés kérdéseit, egyoldalú. A pedagógia csak egyféle lehet, olyan, mely egyik szempontot sem teszi uralkodóvá, hanem valamennyien felülemelkedve

vizsgálja úgy az egyénben, mint a társadalomban található tényezőket.

Mi tehát akkor a mai szociális pedagógia?

A pedagógiának az a része, mely a társadalom követelményeit tartja szem előtt, vagyis társadalmi lényé akarja nevelni az embert.

Az ember mindig valamely társadalomba születik bele. Ehhez kétféle előfeltétel szükséges: külső és belső. Előbbi a társadalomban való megjelenés, érintkezés, érvényesülés megkönnyítése, a másik annak belátására irányul, hogy az egyéniség a társadalomban lássa boldogulásának lehetőségét, annak egyetlen útját.

A társadalmi nevelés külső kellékei a társas együttélés által kifejtett szokások ismerete (az illem, jó modor, udvariaság, stb.), míg a belső kellékekhez tartoznak a társadalmi erények (felebaráti szeretet, szolidaritás, a nemes verseny, a mások jogainak tiszteletben tartása, a szociális igazságtalanságok elleni küzdelem, stb.) ismerete és elsajátítása. Mindezekon kívül szükséges még a társadalmi nevelés eredményességéhez a gazdasági rend, a gazdálkodás és a közgazdaság szervezetének ismerete, továbbá az állam szervezetének, a polgári jogoknak és köteleességeknek ismerete is.

A kétféle kellék közül természetesen a belső a fontosabb. E szempontból a szociális érzés az az érzelem, amely a társadalmat összetartja, az együvé tartozásnak az érzése, az egymás megbecsülése, az egymás támogatása, segítése, az egymás szeretete. Ma talán különös kihangsúlyozást nyert a szolidaritás, vagyis az összetartozás eszméje, melyet így fejezhetünk ki: mindnyájan egyéért, egy mindnyájunkért.

Nem lehet azonban összetartást, szolidaritást, összefogást, vagy kölcsönös támogatást emlegetnünk anélkül, hogy mindig nem éreznénk ezek velejárójaként bizonyos érdeket is, amely más közösségek, társadalmak ellen irányul. Ezért vigyáznunk kell arra, hogy szociális nevelésünk tengelye ne csupán a közös érdek szolgálata legyen, amelynek mint mondtuk, mindig érdek a mozdatója, hanem csakis olyan közös érdek szolgálata, amely önzetlen s nem mások ellen tör. A kereszténység felebaráti szeretetnek nevezi ezt, emberbaráti érzésnek, vagyis úgy értelmezi ezt, hogy mindannyian összetartozunk, mint egy atyának gyermekei, s minden emberben meg kell becsülnünk az embert, vagyis azt, ami emberi érték.

Ez a szó szoros értelemben vett szociális érzés lesz a pusztán önzés ellensúlyozója, amelyből aztán a legértékesebb erények fakadnak: részvétel, segítség, szolidaritás, az egy célra törekvés, az önzetlenség, a közösségbe való beilleszkedés, a köz szolgálata, az ideális együttélésre való törekvés, a humanitás, az eszmények szolgálata.

Más szóval az igazi szociális érzés nem merül ki a szolidaritásban, hanem olyan érzés, mely az életet embertársaink számára is kellemessé igyekszik tenni.

A gyakorlati nevelés mellett szükség van bizonyos elméleti felvilágosításra is a társadalomról, annak összetételéről, rétegződéseiről, az egyes részek egymáshoz való viszonyáról, kinek-kinek helyéről és feladatáról a társadalomban.

A mai társadalom azonban sokkal komplikáltabb, semhogy az ember könnyen eligazodhatnék benne. Az emberek többsége azonban lassanként a természetes következmények kényszeré alatt megtanul bizonyos u. n. élettechnikát. Akik ezt elsajátítják s jó megfigyelők, csakhamar felülemelkednek az átlagon s könnyen rájönnek, hogyan lehet az életben az adott körülmények között céljaikat elérni. Mikor tehát az életnevelést kívánjuk megadni a gyermekeknek, tulajdonképpen azt akarjuk, hogy tanítványaink sajátítsanak el bizonyos élettechnikát. Ennek azonban erős erkölcsi alapokon kell történnie, mert a gyakorlati életben nem mindig erkölcsi jellemekkel találkozunk. Vértessük fel hát tanítványainkat az ilyenekkel szemben. Ne legyenek kiszolgáltatva a cinikusoknak. Igen, lássák azt, hogy ilyen emberek is vannak körülöttünk, tudjanak beléjük látni, szavaikból azt kiolvasni, ami lelkük mélyén rejtőzik. De ifjaink maradjanak az ideál szolgálatában, haladjanak mindig a becsület útján. Ismerjék meg a haladásnak útjába gördülő akadályokat is, de legyenek készek azok ellensúlyozására s elkerülésére is.

Ez a bizonyos élettechnika szoros összefüggésben van az ember műveltségével, elsősorban pedig jellemével.

